

Menetelmiä kitaran otelaudan hahmottamiseen

Eerik Samula

Opinnäytetyö, AMK

Kesäkuu 2021

Kulttuuriala

Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Samula, Eerik	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Kesäkuu, 2021
	Sivumäärä 28	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Menetelmiä kitaran otelaudan hahmottamiseen		
Tutkinto-ohjelma Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Sallinen, Sami		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen taustalla oli kiinnostus kitaran otelaudan hahmottamisesta ja sen opettamisesta. Kitaran otelaudan oppiminen on iso kokonaisuus, jonka opettamiseen käytetään monia eri menetelmiä. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa yleisimpiä opetuksessa käytettyjä kitaran otelaudan hahmotusmenetelmiä sekä tuoda esiin soitonopettajien näkemyksiä aiheesta. Tavoitteena oli myös kartoittaa eri oppimateriaaleja sekä sähköisiä sovelluksia aiheeseen liittyen.</p> <p>Aineisto koostui neljän eri koulutusasteilla työskentelevän kitaransoiton opettajan teema-haastatteluista. Haastateltavat ovat työskennelleet vuosia kitaransoiton opettajina, ja heillä on laajasti kokemusta erilaisista oppilaista kaikista ikäryhmistä. Haastattelut toteutettiin maaliskuussa 2021 Zoom-sovelluksen välityksellä. Haastattelun lisäksi on tutkittu lähdekirjallisuutta ja nettiartikkeleja sekä hyödynnetty verkossa toimivien soitonopettajien sisältöä.</p> <p>Haastattelujen perusteella voidaan todeta, ettei ole olemassa yhtä ja ainoaa polkua, jota opetuksessa noudatetaan. Otelaudan hahmottaminen on aihealue, jota on hyvä lähestyä pienissä osissa, useita eri menetelmiä hyödyntäen ja kokeillen. Kitaran otelaudan hahmottaminen on hyvin oppilaskohtaista, minkä takia soitonopettajien on pystyttävä tarvittaessa vaihtamaan näkökulmaa. Käytettävät menetelmät on kuitenkin tärkeä kytkeä osaksi soivaa musiikillista kokonaisuutta.</p> <p>Tutkimustyö voi antaa lisää ajatuksia ja työkaluja otelaudan hahmottamista kehittäville kitaransoitonopettajille tai kitaransoittoa itsenäisesti opiskeleville.</p>		
Avainsanat (asiasanat) kitara, harjoitukset, hahmottaminen, otetaulukot, otelauta		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Samula, Eerik	Type of publication Bachelor's thesis	Date June 2021 Language of publication: Finnish
	Number of pages 28	Permission for web publication: x
Title of publication Methods for learning the guitar fretboard		
Degree programme Degree programme in music		
Supervisor(s) Sallinen, Sami		
Assigned by		
Abstract <p>The background of the study was due to an interest in the challenges faced while mastering the guitar fretboard. The main goal of the study was to investigate different methods that support the visualization of the guitar fretboard. The secondary goal was to investigate various teaching materials and mobile applications concerning the visualization of a guitar fretboard.</p> <p>The data for the study was mainly collected from four theme-centered interviews. The interviewees consisted of guitar teachers who have had years of experience in teaching a variety of students from all age groups. All interviews were conducted and recorded using Zoom. The interviews were held in March 2021. In addition to the interviews, some data was collected from guitar instruction books and web-articles. Several online guitar teacher's materials and content was also researched.</p> <p>The results show that guitar teachers are constantly adjusting their teaching methods to suit their students. Learning the guitar fretboard takes a lot of time and patience. Every student is different. Therefore, guitar teachers are expected to be aware of different kinds of teaching techniques. According to the results, teaching guitar fretboard is a combination of many different techniques such as visualization, muscle memory and simply memorizing where the notes are. It is recommended that all the exercises are practiced within a musical piece or a musical phenomenon.</p>		
Keywords/tags (subjects) Guitar, Exercises, Conceptualisation, Fingering Charts, Fretboard, Fingerboard		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
1.1	Tavoite	3
1.2	Aiheen rajaus	4
1.3	Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä	4
1.3.1	Arpeggio	4
1.3.2	Asema	5
1.3.3	Intervallit	5
1.4	Aikaisemmat tutkimukset	5
2	Tutkimuksen kuvaus	7
2.1	Aineistonkeruumenetelmät	7
2.2	Laadullinen tutkimus	8
2.3	Teemahaastattelu	8
2.4	Tutkimuksen toteuttaminen	8
2.5	Eettisyys ja luotettavuus	9
3	Menetelmiä kitaransoiton oppimateriaaleissa	9
3.1	Sävelaakkoset	9
3.2	Asteikot yhdellä kielellä	10
3.3	Asemasoitto	11
3.4	CAGED	12
4	Menetelmiä kitaransoiton opetuksen sähköisissä sovelluksissa	13
4.1	SOLO	13
4.2	Fret Trainer	14
4.3	Yousician	14
4.4	JustinGuitar note trainer	15
5	Haastattelujen tulokset	15
5.1	Kitaran otelaudan hyvät ja haasteelliset puolet	16
5.2	Kitaran otelaudan hahmottaminen oppitunneilla	17
5.2.1	Kitaran otelaudan hahmottaminen oppiaineena	17
5.2.2	Oppilaskohtaiset erot	18

	2
5.3 Menetelmiä otelaudan hahmottamisen tueksi	19
5.3.1 Otelaudan hahmottaminen yhdellä kielellä ja oktaavit	19
5.3.2 Visuaaliset muodot, soinnut ja asteikot	20
5.3.3 Kiintopisteet	21
5.4 Oppimateriaalit ja sähköiset sovellukset	22
5.4.1 Oppimateriaalit.....	22
5.4.2 Sähköiset sovellukset.....	22
5.5 Johtopäätökset	23
6 Pohdinta.....	24
Lähteet	26
Liite 1. Haastattelukysymykset	28

Kuviot

Kuvio 1. Sävelaakkoset alkaen vapaalta a-kieleltä. (Ketola, 2011, 19).....	10
Kuvio 2. Kolme molliasteikkoa yhdellä kielellä. Asteikon sävelet merkitty intervallinumeroin. (Ketola, 2011, 152)	11
Kuvio 3. Caged system. (Priemerguitar.com, 2020)	12

1 Johdanto

Opinnäytetyötäni aloittaessani tiesin, että aiheen tulisi käsitellä jollakin tavalla kitaransoiton harjoittelua ja soiton opettamiseen liittyviä menetelmiä. Kitaransoitonopettajana toimiessani yhtenä askarruttavana ja toisaalta suurta potentiaalia sisältävänä osa-alueena on ollut otelaudan hahmottamisen opettaminen. Kitaran otelauta voidaan mieltää hankalaksi, jolloin soittaja pyrkii helposti etsimään niin sanottuja oikeiteitä. Vääräntäydillä hahmotusmenetelmillä voidaan mielestäni kuitenkin oppia tapoja, jotka eivät palvele jännittävässä esiintymistilanteissa, tai jotka vievät ajattelun pois esimerkiksi vallitsevasta soinnusta tai sointukierrosta.

Kitaran otelauta voidaan hahmottaa visuaalisesti ikään kuin otelaudalle muodostuvien kuvioiden kautta, jolloin oman kokemukseni mukaan päästään nopeasti soittamiseen käsiksi. Toisaalta tällöin esimerkiksi ennalta opittujen kuvioiden sisällä olevat äänet suhteessa vallitsevaan sointuun saattavat jäädä pienemmälle huomiolle, jopa täysin huomiotta.

Oppikirjat ja sähköiset sovellukset yhteenlaskettuna oppimateriaalitarjonnan määrä nousee todella suureksi. Internetin myötä oppimateriaalit ovat myös helpommin saatavilla, mutta toisaalta materiaalin laadusta ei välttämättä ole takuita. Kuka vain voi ladata oman tuotoksensa nettiin, joten laadukkaita ja musikaalisia tuloksia tuottavien menetelmien tunnistaminen vaatii kriittistä medianlukutaitoa.

1.1 Tavoite

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimustyö, jonka yhtenä tavoitteena on kartoittaa erilaisia kitaran otelaudan hahmotusmenetelmiä ja niiden käyttöä kitaransoiton opetuksessa. Kitaransoitonopettajia haastatteleamalla pyrin selvittämään, mitä alan ammattilaiset ajattelevat kitaran otelaudan opettamisesta, sekä millä menetelmillä otelaudan hahmottamista pyritään vahvistamaan soitonopetuksessa. On myös kiinnostavaa tietää, ovatko kitaransoitonopettajat kohdentaneet eri menetelmiä tietyn ta-

soisille oppilaille ja seuraavatko he siten jotain tiettyä ”polkua” opetuksessaan. Opin­näytetyöni yhtenä pyrkimyksenä on hahmottaa ääri­viivoja johdonmukaiselle opetta­miselle, joka tähtää kitaran otelaudan mahdollisimman kokonaisvaltaiseen osaami­seen.

Lisäksi perehdyn kitaran otelaudan hahmottamista tukevaan oppimateriaalitarjon­taan sekä sähköisiin sovelluksiin. Teemahaastattelulla pyrin myös selvittämään, min­kälaisia oppimateriaaleja kitaransoitonopettajat hyödyntävät omassa opetuksessaan.

1.2 Aiheen rajaus

Kitaran otelaudan hahmottaminen on suuri kokonaisuus, joka pitää sisällään soinnut, asteikot, sävelet ja intervallit. Asteikkoja voidaan tarkastella sekä pystysuorasti ase­missa että vaakasuorasti yhtä kieltä pitkin. Lisäksi sävelet löytyvät eri kohdista ote­lauta eri kielillä. Tässä opinnäytetyössä keskitytään kuusikieliseen standardi E-virei­seen kitaraan. Haastattelujen otanta koostuu opettajista, jotka työskentelevät musii­kin eri koulutusasteilla alkeisopetuksesta korkeakoulu­ihin. En kohdenna tutkimusta yhdelle tietylle koulutusasteelle, sillä tavoitteeni on saada tietoa mahdollisimman monesta opetuksessa käytettävästä otelaudan hahmotusmenetelmästä. Mielestäni otelaudan hahmottaminen on jatkuva prosessi, jota on syytä kehittää aktiivisesti jo harrastuksen alkuvaiheista alkaen. Samalla tutkimuksesta voi olla hyötyä myös itse­oppineille, omaa polkuaan rakentaville kitaristeille. En halua myöskään tehdä ra­jausta pop-jazzin ja klassisen kitaran välille, sillä on hyvin yleistä, että varsinkin alkeis­opetuksen parissa työskentelevät instrumenttiopettajat opettavat molempia tyylejä.

1.3 Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä

1.3.1 Arpeggio

Arpeggio tarkoittaa sointua, joka soitetään yksi sävel kerrallaan eli niin sanotusti murrettuna (Federley 2019). Arpeggiot ovat kitaran otelaudan hahmottamisen kan­nalta olennainen asia, sillä niiden avulla voidaan esimerkiksi liikkua otelaudalla oktaa-

vista toiseen. Arpeggioita hyödyntämällä voidaan myös hahmottaa laajempia sointuja tai asteikkoja. Kitaralla arpeggioita voidaan soittaa yhdellä tai useammalla kielellä, aina kuuden kielen arpeggioihin saakka.

1.3.2 Asema

Asemalla tarkoitetaan aluetta, jossa otelautakäsi sijaitsee. Greg O'Rourke (n.d) jakaa asemat kahteen kategoriaan epäselvyyksien välttämiseksi. Kitaransoitossa asemalla voidaan O'Rourken mukaan tarkoittaa nauhavälien mukaan tulevaa määritelmää. Tällöin etusormen painaessa kolmannelta nauhalta puhuttaisiin kolmannesta asemasta. Asemat voidaan O'Rourken mukaan määritellä myös asteikkojen muodostamien muotojen pohjalta. (O'Rourke n.d) Tällöin esimerkiksi viisisävelinen pentatoninen asteikko muodostaa viisi asemaa.

1.3.3 Intervallit

Intervalli tarkoittaa sävelkorkeuksien välisiä eroja. Intervalli voi olla joko peräkkäisten tai yhtä aikaa soivien sävelten välinen mitta (Tamminen 2016). Kitaran vapaiden kielten välille muodostuu puhdas kvartti- intervalli, lukuun ottamatta g- ja b-kieliä, joiden välille muodostuu suuri terssi.

1.4 Aikaisemmat tutkimukset

Etsiessäni lähdekirjallisuutta aiheesta, en löytänyt juuri kitaran otelaudan hahmottamisen menetelmiin pureutuvaa tutkimusta. On kuitenkin oppimateriaaleja ja nettiartikkeleja, joissa sivutaan aihettani, ja esimerkiksi kitaran otelaudan hahmottamiseen liittyvät ongelmat ovat tunnustettuja. Amerikkalainen jazz- kitaristi ja kitarapedagogi Mick Goodrick (1987, 9) painottaa kirjassaan "The Advancing guitarist" instrumentin opiskelun selkeyttä ja kokonaisvaltaisuutta. Goodrickin mukaan kyky soittaa ja tuottaa melodioita riippuu hyvin pitkälti siitä, kuinka hyvin henkilö tuntee instrumentinsa. Goodrickin näkemyksen mukaan suuri osa kitaristeista ei ole saanut mahdollisuutta opiskella kitaran otelaudan hahmottamista järkevällä ja loogisella tavalla. Tämä johtuu osaksi soitto-oppaiden laadusta. Goodrickin mielestä suuri osa soitto-

oppaista ei tuo harjoiteltavaa kokonaisuutta esille tarpeeksi selkeästi. (Goodrick 1987, 9.)

Vaikka Goodrickin lausunnosta onkin jo vuosia vierähtänyt, koen etteivät mainitut ongelmat välttämättä ole täysin kadonneet. Mielestäni esimerkiksi konseptit sointujen tai asteikkojen varioimiseen sekä soveltamiseen tulisi nostaa selkeästi esille. YouTubessa vahvan jalansijan kitaransoitonopettajana saanut Justin Sandercoe (2019) jakaa Goodrickin huolen. Kitaristien kohdalla oman instrumentin tuntemus saattaa usein jäädä vajaaksi. Sandercoe kertoo kohtaavansa soitonopettajan työssään jatkuvasti kitaristeja, jotka eivät tiedä kaikkia ääniä kitaran otelaudalta. Sandercoe toteaa, että näin ei tapahdu koskaan esimerkiksi pianistien tai trumpettistien kohdalla. (Sandercoe 2019.)

New Yorkissa monipuolista uraa kitaristina tekevä Oz Noy puhuu kitaran otelaudan hahmottamista käsittelevässä kitaraklinikassaan tavoitteesta vapauttaa itsensä otelaudalla (Noy n.d). Koen, että otelaudalla itsensä ”vapaaksi” kokeminen edellyttää vahvaa otelaudan osaamista sekä horisontaalasti että vertikaalasti katsottuna.

Colin Elmer (2009) nostaa tutkimuksessaan esiin kaksi kitarapedagogiikan ongelmakohtaa. Ongelmakohdista ensimmäinen koskee puutteellista kitaran otelaudan tunte-
musta, joka johtaa siihen, että ennalta opittujen sormitusten ja asemien ulkopuolella olevia säveliä ja sointuja ei tunneta. Tämä korostuu erityisesti asemasoitossa. Ongelmakohdista toisena mainitaan puutteellinen ymmärrys kitaran kapasiteetin hyödyntämisestä harmonisena instrumenttina. (Elmer 2009, 1.) Englantilainen fuusiokitaristi ja SOLO-applikaation kehittäjä Tom Quayle on pitkän soitonopettajan uransa aikana päätenyt samoihin johtopäätöksiin Colin Elmerin kanssa. Quaylen (2021) mukaan ennalta opitut muodot tuovat mukanaan myös varjopuolet. Kitaran otelaudalle visualisoituja kuvioita ei välttämättä osata yhdistää musiikin teoriaan tai soveltaa soivassa musiikissa. Tom Quayle kertoo huomanneensa kitaransoittoa opettaessaan perinteisten otelaudan visualisointimenetelmien koituvan enemmän taakaksi kuin hyödyksi. Quaylen mukaan kuuden kielen arpeggiokuviot, kolmen kielen asteikkosormitukset tai CAGED-systeemi aiheuttavat ongelmia improvisoitaessa sointukiertojen

päälle. Quayle näkee perinteisten menetelmien hankaloittavan myös uusien asteikkojen opettelua. (Quayle 2021.)

Voidaan siis todeta, että ainakin osa alan ammattilaisista pitää otelaudan hahmottamista tärkeänä aiheena, jota on syytä kehittää. Vaikka oppikirjoista tuttu otelautakuvio olisikin helppo opettaa ja jossain määrin helppo oppia, on silti mahdollista, että otelauta jää soittajalle tuntemattomaksi.

2 Tutkimuksen kuvaus

2.1 Aineistonkeruumenetelmät

Opinnäytetyöni aihe käsittelee kitaran otelaudan hahmottamisen menetelmiä ja opettamista. Koska aihe on suurilta osin ihmisten subjektiivisten kokemusten tutkimista, tuntui haastattelu hyvältä valinnalta aineistonkeruumenetelmäksi. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007) mukaan haastattelu valitaan usein silloin, kun halutaan syventää saatavia tietoja ja esimerkiksi pyytää perusteluja esitetyille mielipiteille. Haastattelun etuna on myös se, että suunnitellut henkilöt saadaan yleensä mukaan tutkimukseen. Lisäksi haastateltavat on mahdollista tavoittaa myöhemminkin. (Hirsjärvi ym. 2007, 200.) Haastattelu on tässä tutkimuksessa toimiva valinta myös siksi, että haastateltavat pystyvät halutessaan demonstroimaan käyttämiään menetelmiä kitaralla, jolloin käsiteltävä asia saadaan esitettyä varmasti oikein.

Haastattelun lisäksi tutkin kitaran otelaudan hahmottamista koskevia oppimateriaaleja ja opetusvideoita. Tutkielman lähdemateriaali on haettu internetin hakukoneista, kirjastosta sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun sähköisestä Janet-Finna-tietokannasta. Käytin esimerkiksi hakusanoja ”guitar visualization”, ”learning the guitar fretboard” ja ”kitaran otelaudan hahmottaminen”. Youtubessa ja Instagramissa yhä useammalla kitaransoiton opettajalla on suuri näkyvyys, joten myös heidän sosiaalisen median materiaalejaan on huomioitu työssä.

2.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimukseni noudattaa kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen piirteitä, sillä lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja tutkimuskohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2007, 157.) Tiedonkeruu toteutetaan puolistrukturoidulla teema-haastattelulla.

2.3 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on Hirsjärven ja Hurmeen antama nimitys puolistrukturoidulle haastattelumenetelmälle. Teemahaastattelussa keskustelu kohdennetaan nimensä mukaisesti tiettyihin ennalta sovittuihin teemoihin. Teemahaastattelu lähtee oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia tällä menetelmällä. Myös ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. Teemahaastattelua voidaan kutsua puolistrukturoiduksi siksi, että yksi haastattelun aspekti, haastattelun aihepiirit, teema-alueet, on kaikille sama. Teemahaastattelu mahdollistaa keskustelunomaisen haastattelutilanteen, joka kuitenkin noudattaa ennalta mietittyä runkoa. Teemahaastattelun etuna esimerkiksi lomakekyselyyn on mahdollisuus tarkentaville kysymyksille. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47–48).

2.4 Tutkimuksen toteuttaminen

Haastattelin neljää musiikkioppilaitoksissa työskentelevää kitaransoitonopettajaa liit-tyen kitaran otelaudan hahmottamiseen ja sen eri menetelmiin. Tarkoitukseni oli haastatella eri koulutustasoilla opettavia henkilöitä, jotta aineisto kattaisi mahdollisimman laajasti eri tasoiset oppilaat vasta-alkajista pidemmällä oleviin oppilaisiin. Haastateltavien joukossa oli sekä pop-jazz- että klassisen kitaransoiton opettajia. Haastattelut toteutettiin Zoom-sovelluksella keväällä 2021. Haastattelujen keskimää-

räinen kesto oli noin 25 minuuttia. Haastatteluista kerätty aineisto analysoitiin teemoittamalla. Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Hirsjärvi ja Hurme huomauttavat, että aineistosta tulee tavallisesti esille lukuisia teemoja, jotka ovatkin usein lähtöteemoja mielenkiintoisempia. Analyysistä nostetut teemat pohjautuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien sanomisista. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 173.)

2.5 Eettisyys ja luotettavuus

Kun kyseessä on haastattelu, aineiston laatua tulisi tarkkailla tutkimuksen eri vaiheissa. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan haastatteluaineiston laadukkuutta voi tarkkailla tekemällä ennakkoon hyvän haastattelurungon. Ennakkoon voidaan pohtia esimerkiksi, miten teemoja voidaan syventää. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan haastattelutilanteessa luotettavuudesta voidaan huolehtia asianmukaisilla tallennusvälineillä. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 184.) Haastattelut äänitettiin Zoom-sovelluksen tallennustyökalulla sekä lisäksi puhelimen sanelimella. Arvioin haastatteluista saamani tulokset luotettaviksi, sillä haastateltavat ovat kokeneita soitonopettamisen ammattilaisia.

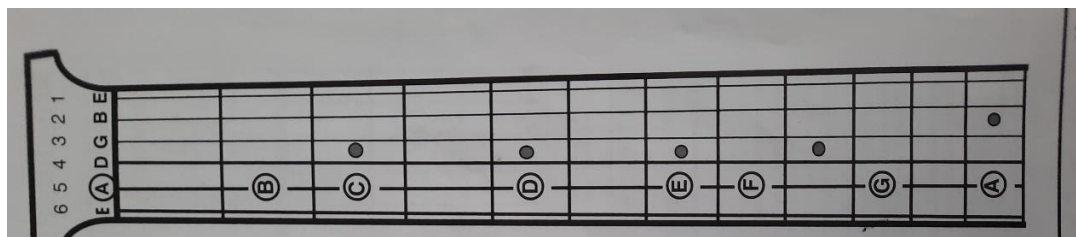
3 Menetelmiä kitaransoiton oppimateriaaleissa

Seuraavassa kappaleessa kartoitan erilaisia kitaransoiton oppimateriaaleissa esitellyjä menetelmiä kitaran otelaudan hahmottamista varten.

3.1 Sävelaakkoset

Kitaran otelaudan ollessa täysin vieras, voidaan sävelten hakemiseen käyttää apuna aakkosia. Menetelmässä kitaran otelaudalta etsitään ensiksi luonnolliset sävelet, jotka ovat ylentämättömiä tai alentamattomia, ikään kuin pianon valkoiset koskettimet. Timo Ketolan kirjoittamassa Kitaristin työkalupakki-nimisessä kirjassa puhutaan

sävelaakkosista. Sävelaakkosten avulla voidaan hakea halutut sävelet yhtä kieltä pitkin päästen näin nopeasti otelaudalla korkeammille nauhaväleille. Sävelinä asteikko olisi tällöin A, B, C, D, E, F ja G. Sävelaakkosia käytettäessä otelaudalla liikutaan normaalisti duuriasteikon mukaan, jolloin on huomioitava kyseisen asteikon intervallirakenne sävelaskelina. C- duuriasteikossa on muistettava, että B- ja C- sävelten sekä E- ja F- sävelten väliin jää puolisävelaskel, muiden sävelten ollessa kokoaskeleen päässä toisistaan. Kitaran otelaudalla nämä näkyvät seuraavasti: puolisävelaskel = yksi nauhaväli. Kokosävelaskel= kaksi nauhaväliä. Sävelaakkosia hyödyntäen voidaan jatkossa etsiä ylennetyt sekä alennetut sävelet.

Kuvio 1. Sävelaakkoset alkaen vapaalta a-kieleltä. (Ketola, 2011, 19)

3.2 Asteikot yhdellä kielellä

Asteikkojen soittaminen yhtä kieltä pitkin on harjoitus, jossa soitetaan asteikko otelaudan alimmasta äänestä ylimpään ja takaisin. Kun harjoitellaan asteikkoja kitaran yhdellä kielellä, päästään asemasoiton mukana tulevista isoista kokonaisuuksista lähemmäksi esimerkiksi pianon koskettimille muodostuvaa lineaarista kuvaa. Näin musiikin teoria ja asteikot saadaan näkymään myös kitaran otelaudalla loogisena. Sävelten väliset sävelaskeleet ovat helposti nähtävillä, samalla tavalla kuin ne esimerkiksi teorialunneilla opetetaan. Näin ollen voidaan tutkia esimerkiksi karaktäärisävelten suhdetta asteikon perusääneen. Lisäksi asteikon kuulokuva yhdistyy yksinkertaisempaan lineaariseen kuvaan. Mick Goodrick (1987) pitää otelaudan opiskelua yhdellä kielellä, tai kuten hän kirjassaan kutsuu, "the science of the unitar"-metodia, jopa asemasoittoa tärkeämpänä otelaudan hahmottamisen menetelmänä. Hän suosittelee laittamaan tähän harjoitukseen paljon aikaa sekä harjoittelemaan asteikot yk-

sittellen kitaran kaikilla kuudella kielellä. Goodrickin mukaan yhdellä kielellä harjoittelu eliminoi muun muassa sekä otelaudalla liikkumisen että korkeiden nauhavälien kammon. (Goodrick, 1987, 9–10.) Mielestäni korkeiden nauhavälien kammo johtuu osaksi juuri otelaudan lineaarisen hahmottamisen puutteesta. Pitkän linjan kitaristi ja kitarapedagogi Jarmo Hynninen (2006) puolestaan uskoo, että yhden kielen lineaarinen soitto tuottaa musikaalisia ja laulullisia lopputuloksia (Hynninen, 2006, 11).

ASTEIKKOSÄVELET KUVATTUNA PITUUSSUUNTAAN YHDELLÄ KIELELLÄ
 Tutki sävelten keskinäisiä etäisyyksiä toisistaan; valitse jokin perussävel ja kokeile soittamalla.
 Mollipentatoninen asteikko on viisisävelinen. Kun siihen lisätään vähennetty kvintti (tritonus), saadaan mollibluesasteikko. Sormituksissa sävel on (B)-merkinnällä.

Mollipentatoninen / blues
 |— 1 —| | | | | $\flat 3$ —| | 4 —| | (B) —| | 5 —| | | | | | $\flat 7$ —| | | (1) —|

Molliasteikko (luonnollinen)
 |— 1 —| | 2 —| | $\flat 3$ —| | 4 —| | 5 —| | $\flat 6$ —| | $\flat 7$ —| | | (1) —|

Molliasteikko (harmoninen)
 |— 1 —| | 2 —| | $\flat 3$ —| | 4 —| | 5 —| | $\flat 6$ —| | | 7 —| | | (1) —|

Kuvio 2. Kolme molliasteikkoa yhdellä kielellä. Asteikon sävelet merkitty interval-
 linumeroin. (Ketola, 2011, 152)

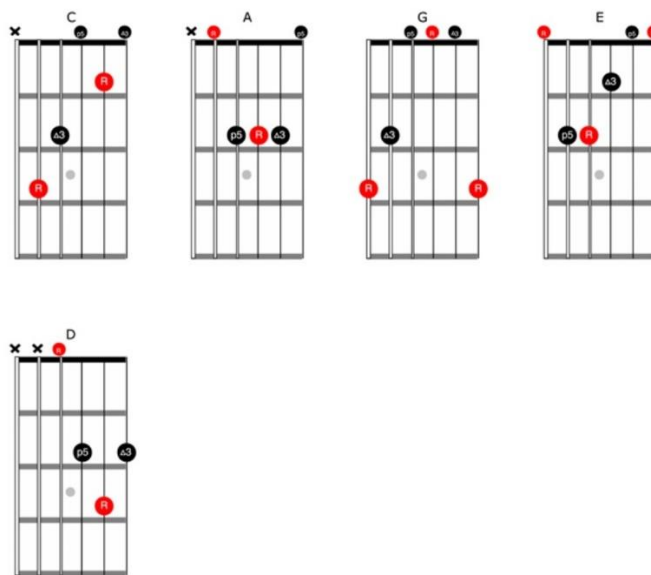
3.3 Asemasoitto

Asemalla tarkoitetaan kitaran otelaudalta valittua tiettyä aluetta, jonka sisältä asteikon äänet tai soinnut tulisi hahmottaa. Yleinen aseman määritelmä on neljä nauhaväliä ja kaikki kuusi kieltä, jolloin jokaiselle otelautakäden sormelle jää yksi nauhaväli. Musiikkikoulu Rockwayn blogissa kitaristi Samuli Federley kertoo, että hyödyntämällä asemasoittoa käden liike minimoidaan, joka tekee soittamisesta ekonomisempaa saaden sen tuntumaan helpommalta ja vaivattomalta (Federley, 2018). Aseman määrittelystä on toinenkin näkökulma. Goodrick (1987,27) tarjoaa vaihtoehdon, jonka mukaan asema kattaa kuusi nauhaväliä, ja etusormen ja pikkusormen tehtäväksi jää viereisille nauhaväleille venytys. Näin ollen yhden aseman oktaavialaksi tulee kaksi oktaavia ja puhdas kvartti, ja se pitää sisällään kromaattisen asteikon kaikki sävelet. Teoriassa asema määräytyy otelautakäden etusormen mukaan, mutta Hynninen (2006, 8) kuitenkin tarkentaa, että käytännössä asema määritellään keskisormen ja nimettömän painamien nauhojen kohdalle. (Hynninen 2006, 8.) Yleinen ajattelu-
 tapa ja usein suositeltu menetelmä on, että asteikoissa on yhtä monta asemaa kuin

on säveliäkin. Näin ollen asteikolla saadaan katettua otelauta kauttaaltaan, eikä väleihin jää tyhjiä kohtia.

3.4 CAGED

CAGED-systeemin nimitys tulee kitaran avosointujen muodostamista visuaalisista muodoista. Kaikki kirjaimet tarkoittavat avosointumuotoja, joiden avulla kitaran otelauta saadaan jaettu viiteen kuvioon. CAGED perustuu vahvasti visualisointiin, sillä tuttuja soittoharrastuksen alkuvaiheissa opittuja sointumuotoja siirrellään eripuolille otelautaa. Sointumuotojen muodostaman kuvion ympäriltä pystytään rakentamaan sointuarpeggiot tai asteikot. CAGED-menetelmän ensimmäinen askel onkin opetella perinteiset avosointumuodot huolella ja löytää erityisesti pohjasävelen sijainti muotojen sisältä. Edwards muistuttaa, että kaikki informaatio on siirrettävissä eripuolille otelautaa (Edwards, 2017).

Kuvio 3. Caged system. (Priemerguitar.com, 2020)

Kuviossa 3 näkyvät CAGED- systeemin sointumuodot. Kuvion sointumuodoissa perusäänet on merkitty punaisella. Duurikolmisointujen osaaminen hyvin on hyvä lähtökohta. Tämän jälkeen voidaan treenata sointujen ja asteikkojen laadun muuntelua esimerkiksi duurista mollisointuun soinnun terssiä (s3) liikuttamalla.

4 Menetelmiä kitaransoiton opetuksen sähköisissä sovelluksissa

Ihmisten mobiililaitteilla käytetty aika on lisääntynyt, ja samalla myös oppimateriaalit ovat siirtymässä sähköiseen muotoon. Eri valmistajat kilpailevat ihmisten huomiosta, joten puhelimille ja tableteille suunnattuja kitaransoiton harjoittelemiseen luotuja sovelluksia on tarjolla paljon. Sovelluksissa on suuri mahdollisuus opettamisen ja esimerkiksi pelillisen oppimisen näkökulmasta. Sovellukset voivat parhaimmillaan toimia musiikinopettajina tarjoten mahdollisuuden harjoitella instrumentin tuntemusta silloinkin, kun soitin ei ole lähettyvillä.

Seuraavaksi esitellään muutamia erityisesti otelaudan hahmottamista tukevia sovelluksia.

4.1 SOLO

SOLO on fuusiokitaristien Tom Quaylen ja David Beebeen luoma sovellus. SOLO on tällä hetkellä tarjolla vain iOS- käyttöjärjestelmälle. SOLO-sovellus on sisällöltään jaettu kolmeen pääkohtaan: sointukiertoihin improvisointi, asteikkojen treenaaminen sekä sointukuviota ja intervaleja sisältäen pitävä tutorial-osio.

Sointukiertoihin improvisointi -osiossa käyttäjä valitsee kappaleen sekä haluamansa sointusävelet, joita treenata sointukiertoihin. Esimerkkinä kappale Autumn leaves ja sointusävelinä jokaisen soinnun perusääni, terssi, kvintti ja septimi. Sovellus odottaa, että käyttäjä soittaa kitarallaan äänet annetussa järjestyksessä, minkä jälkeen siirtyy seuraavaan sointuun. SOLOn voi myös säätää kysymään sointusävelet sekalaisessa

järjestyksessä. Quaylen (2021) mukaan äänien treenaaminen sekalaisessa järjestyksessä on kehittävä, koska soittajan on tiedettävä sävelet tarkalleen ja täten luovutettava ennalta opituista kuvioista (Quayle, 2021). Mielestäni sävelten etsiminen sekalaisessa järjestyksessä on toimiva harjoitus, kun puhutaan puhtaasti otelaudan tuntemisesta ja sävelten sijainnin muistamisesta. Musikaalisen tuloksen tai solfataidon kehittämisen näkökulmasta harjoitus voi jäädä vielä vajaaksi.

SOLOn toisessa osiossa sovellus tarjoaa suuren määrän asteikkoja, joita treenata. Osio toimii samalla periaatteella, kuin sointusävelten harjoittelu. Sovellus kysyy asteikon äänet numeroin ja siirtyy eteenpäin, kun käyttäjä on soittanut äänen kitarallaan. Sovellus on siis tässäkin kohtaa hyvin interaktiivinen. Kolmas, eli tutorial-osio on luotu kahden ensimmäisen osion tueksi. Tutorialista löytyy esimerkiksi eri intervalleja esiteltynä kitaran otelaudalla.

4.2 Fret Trainer

Fret Trainer on texasilaisen Strong Apps LLC:n valmistama, iOS- ja android- käyttöjärjestelmillä käytettävissä oleva sovellus otelaudan treenaamista varten. Sovellus on ilmainen ja valmistajien mukaan se pitää sisällään sointuja sekä kaikkiaan 63 asteikkoa. Fret Trainerissa voi harjoitella kuuden eri kielisoittimen otelaudan hahmottamista. Fret Trainer pyrkii tehostamaan oppimista värien kautta siten, että sävelet näkyvät otelaudalla eri väreillä. Sovelluksessa kitaran otelaudan saa myös käännettyä vasenkätiseksi, mikä tekee otelaudan tulkitsemisesta hieman loogisempaa vasenkätisille. Sovellus ei soita säveliä, joten kuulokuva soinnuista ja sävelistä jää uupumaan.

4.3 Yousician

Helsingin sanomien mukaan maailman suurimmaksi muusikin opettajaksi kehitetyn suomalaissovelluksen avulla soittaa jo yli 20 miljoonaa ihmistä ympäri maailmaa, ja koronapandemia on vain lisännyt suosiota (Airola, 2020.) Tällä hetkellä sovellus on tarjolla iOS, Android, Windows ja- MacOS- käyttöjärjestelmille. Yousician pitää sisällään yli 1500 kappaletta, joiden mukana käyttäjä voi harjoitella. Näkymä harjoitelta-

essa on kitaran otelauta, jolla kappale etenee musiikin tahtiin. Soitettavat nuotit ilmestyvät otelaudalle hyvissä ajoin, mikä jättää käyttäjälle aikaa valmistautua tulevaan suoritukseen. Interaktiivinen Yousician antaa palautetta ajoituksesta suorituksen aikana sekä kirjaa pisteitä oikein soitetuista nuoteista. Sovellus tukee tällä hetkellä kitaran lisäksi ukulelea, pianoa, bassoa ja laulua. Uusi käyttäjä voi tutustua Yousicianiin ilmaisella seitsemän päivän testijaksolla, jonka jälkeen sovelluksen käyttö jatkuu kuukausiveloituksella.

4.4 JustinGuitar note trainer

JustinGuitar note trainer on jaettu neljään eri peliin, joiden avulla käyttäjä voi harjoitella kitaran otelaudan tuntemusta. Ensimmäinen peli on nimeltään ”Nimeä nuotti”. Näytölle avautuu kitaran otelauta, josta käyttäjän on nimettävä sovelluksen osoittamat sävelet. Toinen peli on nimeltään ”Etsi nuotti”. Etsi nuotti-pelissä käyttäjän on osoitettava näytöltä pelin kysymä sävel kaikilla kielillä kitaran otelaudalta. Kolmas peli on nimeltään ”Muistipeli 1”. Muistipelissä näytölle ei avaudu näkymää kitaran otelaudasta, sen sijaan sovellus kysyy esimerkiksi, mikä sävel on otelaudalla neljännen kielen yhdeksännellä nauhalla. Neljäntenä ja viimeisenä pelinä on ”Muistipeli 2”. Tässä pelissä käyttäjä nimeää äännetut nauhaväliltä alkaen basso- E-kielstä diskantti- E-kielen.

JustinGuitar note trainerissa on muutamia lisäasetuksia. Sovelluksen voi laittaa kysymään säveliä ylennysmerkein, alennusmerkein tai sattumanvaraisesti. Tällöin käyttäjän on kyettävä löytämään otelaudalta enharmonisia säveliä, kuten esimerkiksi Db tai C#. Otelautanäkymän saa myös käännettyä vasenkätiseksi. JustinGuitar note trainer on tarjolla Android- ja iOS- käyttöjärjestelmille.

5 Haastattelujen tulokset

Haastattelemani kitaransoiton opettajat työskentelevät varhaiskasvatuksessa, taiteen perusopetuksessa, ammatillisessa koulutuksessa sekä ammattikorkeakoulussa

opiskelevien oppilaiden kanssa. Haastattelut on litteroitu ja aineistonanalyysimenetelmänä käytän teemoittelua. Nauhoitteet on hävitetty prosessin päätyttyä. Käytän haastateltavistani nimiä A, B, C ja D.

5.1 Kitaran otelaudan hyvät ja haasteelliset puolet

Kitaran otelaudan hyviä ja haastavia puolia pohdittaessa useampi opettajista katsoo kitaran otelaudan hahmottamista helpottavaksi tekijäksi otelaudalla toistuvat visuaaliset muodot. Toistuvat muodot pitävät sisällään samat lainalaisuudet sekä sävelsuhteet. Kitaran otelauta noudattaa tiettyä kaavaa luoden symmetrisiä kuvioita, jotka ovat siirreltävässä eri puolille otelautaa eri sävellajeihin. Haastateltava A:

”Moneen musiikilliseen ilmiöön saattaa saada hyvin vahvan visuaalisen mielikuvan. Eli miltä se teknillinen ilmiö näyttää sillä kitaran kaulalla. Tavallaa nämä tämmöset geometriset hahmot ja boxit tekee joistakin ilmiöistä helppoja.”

Näitä kitaran otelaudalla nähtäviä visuaalisia muotoja voidaan hyödyntää otelaudan hahmottamisessa sekä opetuksessa monin eri tavoin. Mielenkiintoisen näkemyksen kitaran vahvuuksista kertoo haastateltava B:

”[Kitaralla]C-duuri ja C#-duuri on yhtä helpot, jos ei käytetä vapaita kieliä. Se mikä on kirjoitettu C# -duuriin, vaikka siinä on pikkusen enemmän ristejä ku C-duurissa, niin tuota ne samoilla paikoilla ne ykköset, kolmoset, vitoset ja asteikot [Asteikon sävelet intervallinumeroina]. Jos tälle asteikkopohjasesti aattelee tai vaikka sointupohjasestikin ni ne on ne funktiot siellä nähtävissä ja sun ei tarvi ku siirtää yks nauha kättä ni periaatteessa primavista -pohjalta iha yhtä helppo lukee C-duuria ku C#-duuriakin ja sehän on valtava vahvuus, jos vertaa pianoo.”

Kitara on pääosin kvarttivireinen, jonka ainoan poikkeuksen tekee B-kielen muodostama terssi-intervalli. Kakkoskielen mukanaan tuoma terssi-intervalli on huomioitava

kieleltä toiselle siirryttäessä yhden nauhavälin liikkeellä. Haastateltava D:n kokemusten mukaan juuri kieleltä toiselle siirtyminen on varsinkin vasta-alkajille yksi otelaudan hahmottamisen haasteista:

”Mun mielestä se haaste tulee siinä sitte, kun siirrytään kieleltä toiselle, että oppis hahmottaa siinä ne sävelsuhteet ja sitte se kolmos ja kakkoskielen välinen poikkeama, huomaa että se monissa kohti aiheuttaa vähä niiku miettimistä vaikka sen niinku selittää että mistä se johtuu, että nämä kielet on vaa nyt terssin päässä toisistaan.”

Lähtökohtaisestit haastattelemani opettajat kuitenkin pitävät standardivirettä hyvänä asiana ja monia soitannollisia asioita mahdollistavana tekijänä. Haastateltava A kommentoi:

”Jos ei olis sitä viritystä niin joitakin sointuja, sointukäännöksiä, otteita mä en pystyis soittamaan. Se mun mielestä rikastuttaa tosi paljon sitä kitaran potentiaalia tehdä niinku tiettyjä spesifia asioita”

Toisena selkeänä hahmottamista haastavana asiana kaikki haastattelemani opettajat kokevat sen, että sama nuotti voidaan soittaa useasta eri kohtaa otelautaa. Haastateltava C näkee saman äänen löytymisen otelaudan eri kohdista haasteena, mutta myös vahvuutena.

5.2 Kitaran otelaudan hahmottaminen oppitunneilla

5.2.1 Kitaran otelaudan hahmottaminen oppiaineena

Soittotunneilla tärkein asia on soittaminen. Kukaan opettajista ei maininnut opettavansa kitaran otelaudan hahmottamista erillisenä oppiaineena, vaan otelaudan hahmottaminen kytketään osaksi harjoiteltavaa ohjelmistoa tai musiikillista ilmiötä. Kun oppilas saadaan motivoitumaan soittamisesta, on sen jälkeen helpompi yhdistää musiikin teoria ja otelaudan hahmottaminen osaksi opetusta. Harjoiteltavan kappaleen puitteissa saadaan myös otelaudan hahmottamisen tärkeys tuotua konkreettisesti

esille. Haastateltava B kertoi opettaneensa aikaisemmin urallaan erillisiä musiikinteorian hahmotusaineita, jossa toisinaan myös omat instrumentit olivat osana opetusta. Sittemmin myös Haastateltava B on luopunut erillisestä musiikin hahmottamista käsittelevästä oppitunnista. Haastateltava B kokee, ettei kokonainen tunti pelkkää hahmotusta olisi keskiverto-oppilaalle kovinkaan mielekästä. Haastateltava B näkee toimivammaksi sen, että ensin soitetaan ja sitten katsotaan mitä se on, mitä soitettiin.

Soitonopettaja voi kuitenkin antaa kotiläksyksi kitaran otelaudan hahmottamista ja tuntemista koskevia tehtäviä. Tehtävä voi olla esimerkiksi riffin tai melodian sävelten nimeäminen ja etsiminen eri puolilta otelautaa. Tehtävän on kuitenkin hyvä liittyä johonkin isompaan kokonaisuuteen. Haastateltava C kommentoi:

” Toki oon joskus antanu tehtäviäkin, että hei selvitäppä mitä nämä sävelet on ja kerro ne mulle ens viikolla. Ihan tommonen yksinkertanen, että mieti mitä ne sävelet on. Ja ne on kaikki sen joka kerta tehneet aika huolellisesti ja sitten ne on yllättäen jääny mieleen. Mutta siinäkin tehtävässä on ollu se, että jäsentäny vähän, että mistä kohtaa ja miksi. Elikkä ei sillee ihan randomisti vaan just vaikka otelautamerkkejä käytetään hyödyksi tai sitten se liittyy johonkin asteikkoon tai johonki riffiin mikä meillä on. Tai mitä ollaankaan siinä kohtaa harjottelemassa, että se liittyy myös siihen muuhun opeteltavaan asiaan.”

5.2.2 Oppilaskohtaiset erot

Haastattelemieni opettajien oppilaskirjo on laaja ja jokainen oppilas on erilainen. Kitaran otelaudan hahmottamisen taso vaihtelee hyvin paljon oppilaan iästä, motivaatiosta ja taitotasosta riippuen. Haastateltava B:n mukaan oppilaitokset ovat siirtyneet vähemmän tuloshakuiseen opetukseen verrattuna aikaan, jolloin jokaiselta oppilaalta vaadittiin samat suoritukset. Tämän myötä myös opetus on mennyt yksilöllisemmäksi, eikä kaikilta oppilailta edellytetä samaa osaamista. Soitonopettajien on hyvä oppia lukemaan oppilaitaan, ja jos oppilas ei vaikuta motivoituneelta, voidaan soitotunneilla vain keskittyä soittamaan biisejä ”harrastusluonteisesti”. Tällöin kitaran otelaudan kokonaisvaltaisen oppimisen tavoittelua ei koeta tarpeelliseksi. Iän ja motivaation tuomien eroavaisuuksien lisäksi soitonopettajan on myös hyvä pitää mie-

lessä, että kitaran otelaudan hahmottaminen poikkeaa oppilaskohtaisesti, vaikka oppilaat olisivatkin samalla tasolla musiikillisesti. Tällöin opettajan on kyettävä vaihtamaan näkökulmaa ja kokeilemaan muita menetelmiä. Haastateltava A:

”Tässä kun on paljon opettanut ni on oppinut myöskin sen, että välillä joku hyväksi havaittu juttu ei välttämättä toimi jollekkin toiselle, vaikka olis kyseessä aika samankin tasonen oppilas musiikillisesti. Voi olla, että täytyy löytää joku toinen reitti.”

5.3 Menetelmiä otelaudan hahmottamisen tueksi

Opettajista kukaan ei maininnut käyttävänsä yhtä tiettyä polkua opetuksessaan, vaan aihetta lähestytään oppilaan musiikkimieltymysten ja taitotason mukaan valitun kappaleen tai musiikillisen ilmiön kautta.

5.3.1 Otelaudan hahmottaminen yhdellä kielellä ja oktaavit

Kitaransoittoharrastus alkaa hyvin usein melodioita soittamalla kitaran ylimmillä eli diskanttikielillä. Haastateltava D toteaa, että yhdellä kielellä on helppo katsoa, mitä ovat koko- ja puoliaskel, ja miltä ne kitaran otelaudalla näyttävät. Myös haastateltava C mainitsi asteikkojen hahmottamisen yhdellä kielellä tärkeäksi osaksi otelaudan tunteudesta. Esimerkkinä haastateltava C mainitsee C-duuriasteikon treenaamisen horisontaalasti yhtä kieltä pitkin. Haastateltava C:n mukaan harjoitukseen voidaan jatkossa liittää oktaavimuodot, jolloin nähdään kahden saman äänen liikkeitä oktaaveissa ympäri otelautaa.

Oktaavit ovat kitaralla luontevia soittaa ja tuottavat miellyttävän soundin. Haastateltava C mainitseekin oktaavimuotojen olevan omassa otelaudan hahmottamisen opettamisessa yksi konkreettinen työkalu, jolla lähestyä esimerkiksi samojen äänien löytämistä eri puolilta otelautaa.

Kitaran soittamisessa E- ja A-kielet nousevat suureen rooliin. Useat riffit ja soinnut rakennetaan kyseisten kielten varaan. Erityisesti haastateltavista A kokee E- ja A-kielet tärkeiksi myös kitaran otelaudan hahmottamisen ja opettamisen kannalta. Hän kommentoi saaneensa näiden kielten avulla hyviä tuloksia omassa opetuksessaan:

”Monissa asioissa viime aikoina mä oon huomannu, että toimii aika älyttömän hienosti tavallaan on se, että perusääni E-kielellä, perusääni A-kielellä. Sillä kattaa aika yllättävän hienosti kitaran kaulan. Sillä on erityisen hyvä opettaa sointuja. Ja varsinkin alkajille erityisen hyvä opettaa asteikkoja ja sitä semmosta [otelaudalla] suunnistamista. Ja siinä on hyviä puolia, siinä on se että se on käyttäjäystävällinen, siinä mielessä, että me voidaan keskittyä löytämään se perusääni ja sen jälkeen se treenaamisen avulla aukee se perusäänen ympärillä oleva maasto.”
(Haastateltava A).

5.3.2 Visuaaliset muodot, soinnut ja asteikot

Visuaalisten muotoja hyödynnetään kitaransoiton opetuksessa usein sointuarpeggioita tai asteikkoja opeteltaessa. Intervallinumeroina ajateltuna sävelet pysyvät samoilla paikoilla kuvioiden sisällä sävellajista riippumatta. Myös soinnut voidaan rakentaa saman näköisten muotojen pohjalta.

Useampi haastatteleistani opettajista mainitsi visuaalisia muotoja noudattavan CAGED-systeemin vaikuttavan jollain tavalla otelaudan hahmottamisen opettamisessa. Haastateltava A näkee CAGED-pohjaisen hahmottamismenetelmän hyvänä lähtökohtana, jota voi soveltaa monin eri tavoin. Haastateltava A kuvailee menetelmää seuraavasti:

”Eli hahmottaa näitä perusääniä ympäri kaulaa. Tää on periaatteessa rinnastettavissa siihen caged- systeemiin. Caged- systeemissä on idea se, että hahmotetaan se kokonainen iso sointuote, mutta tossa on tarkoituksella vaan ne pelkät perusäänet, jollon se sointu voi olla mikä vaan. Se voi olla jotain muuta kuin mollisointu tai duuri-sointu. Se voi olla joku kauttasointu, tai mikä vaan mikä ei tavallaan istahda siihe perinteiseen molli- duuriajatteluun [...] Eli tavallaan me löydetään aina kyseisen soinnun tai kyseisen sävellajin sen pohjaääninen perusääni todella hyvin. [...] Tota voi käyttää siihen, että hahmottaa jokaisen soinnun erikseen, toisaalta jos biisi menee D-duurissa niin silloin hahmottaa vaan ne D- äänet ympäri kaulaa, jollon sä voit soittaa sen D- duuri tonaaliteetin ympäriltä. Etkä välttämättä seuraakkaan sointuja niin tietoisesti.”

Kaikkien visuaalisten muotojen tukena toimii myös lihasmuisti. Haastateltava B kertoo vuosien mittaan siirtyneensä asteikkojen opettamisessa hyvinkin ketjumaiseen hahmottamismalliin, jossa otelautakäden sormet muodostavat numerosarjoja:

” Jos vaikka mennään tämmösissä ei kiipeävissä asteikkosormituksissa ni siinä on semmonen ketju, joka toistuu aina eri kielten välillä. et siinä on 1,2,4 - 1,2,4 - 1, 3, 4 -1,3,4 ja sitten tulee kaks säveltä ja sitte se alkaa alusta. [...] Eli jos sää alotat G- duurin keskisormella paksulta (E-) kieleltä, ni se on se eka 1,2,4:n kakkonen ja sit tulee 4.”

Haastateltava B lisää, että asteikkojen hahmottaminen ”sormitusketjuilla” menee niiden toisteisuuden vuoksi nopeasti lihasmuistiin ja on tästä syystä tuottanut oppilaissa hyviä tuloksia.

5.3.3 Kiintopisteet

Kitaran otelaudalla horisontaalisti liikuttaessa yhdeksi soittamista ja hahmottamista auttavaksi tekijäksi opettajat kokevat erilaisten kiintopisteiden määrittelyn. Kiintopisteet toimivat erityisesti lineaarisessa soittamisessa, jolloin otelaudalla liikutaan korkeammille nauhaväleille. Kiintopisteiksi voidaan määritellä esimerkiksi asteikon perusäännet ja kvintit. Haastattelemani soitonopettajat hyödyntävät kiintopisteitä myös äännten opettelussa. Haastateltavat C ja D pitävät hyvänä kiintopisteenä 12:n nauhavälin oktaavia, jossa toistuvat vapaiden kielten sävelet. Lisäksi Haastateltava C muistuttaa otelautamerkintöjen hyödyntämistä otelaudan hahmottamisessa. Otelautamerkintöjä nähdään hyvin usein ainakin kitaran nauhaväleillä 3, 5, 7, 9, 12, 15, 17, 19 ja 21. Harjoituksena voisi esimerkiksi opetella nimeämään näiltä nauhaväleiltä sävelet jokaiselta kieleltä.

5.4 Oppimateriaalit ja sähköiset sovellukset

5.4.1 Oppimateriaalit

Kitaran otelaudan hahmottamista käsittelevistä oppikirjoista kysyttäessä kaikki opettajat vastasivat käyttävänsä pääsääntöisesti itse tekemiään materiaaleja. Itse tehdyt materiaalit ovat toimivia, koska ne voidaan räätälöidä oppilaskohtaisesti, toisaalta se vaatii opettajalta laajaa tietotaitoa. Haastateltava A:n mukaan itse tehdyt materiaalit ovat myös oppitunnin sisällön kannalta toimiva ratkaisu:

”Mä käytän omia materiaaleja mitä mä saatan tehdä oppilaan kanssa livenä tunnilla tai sitten joitakin mulla on valmiitakin. Mutta aika usein mä saatan tehdä ne siinä livenä ja samalla mä kerron mitä teen ja mitä siinä tapahtuu.”

Haastattelun yhteydessä kitaran otelaudan hahmottamista tukevista oppikirjoista nostettiin esiin Timo Ketolan *Kitaristin työkalupakki*. Työkalupakki käsittelee kitaransoittoa laajasti sisältäen myös otelaudan hahmotuksellisia asioita. Toinen esiin nostettu oppikirja oli Mick Goodrickin *The Advancing guitarist*. Molempien oppikirjojen hyväksi puoleksi koetaan se, että niissä opetetaan perusidea, jota lukija voi itse kokeilla, laajentaa ja soveltaa omassa harjoittelussaan. Haastateltava D näkee *The Advancing guitaristin* olevan hyödyllinen sitten kun ”tetyt perustaidot” ovat saavutettu. D mainitsee *The advancing guitaristin* hyväksi puoleksi sen opetusmetodin, jossa kaikkea ei näytetä valmiiksi. Lukijan on opittava konseptit ja osattava kokeilla sekä hyödyntää niitä eri tilanteissa.

5.4.2 Sähköiset sovellukset

Sähköisistä sovelluksista haastatteluissa esiin nousivat Yousician, Theory quiz sekä SOLO. Erityisesti 2021 julkaistu SOLO-applikaatio sai haastateltava A:lta hyvät arvostukset. A kokee SOLO:n toimivaksi sovellukseksi otelaudan hahmottamisen opiskelussa ja pitää erityisesti sovellusta onnistuneena sen interaktiivisuuden ja sovellettavuuden vuoksi. SOLO:n käyttäjällä on mahdollisuus syventää osaamistaan viemällä treenit esimerkiksi eri kappaleisiin ja sävellajeihin.

Haastateltava C kertoo hyödyntävänsä sähköisiä oppimateriaaleja PDF:n muodossa, mutta suhtautuu kuitenkin sähköisiin sovelluksiin ja älylaitteisiin oppitunnilla varauksella. C näkee, että usein sovellukset saattavat kuulostaa motivoivimmilta kuin mitä ne todellisuudessa ovat. C myös huomauttaa, että tässä ajassa tietoteknisiä ratkaisuja käytetään arjessa todella paljon ja soittotunti voisi olla hyvä hetki pitää taukoa mobiililaitteista.

5.5 Johtopäätökset

”Harva asia on semmonen mitä me opetellaan mihin otelaudan tuntemus ei jollain tavalla liittyisi, sehän on osa koko ajan sitä opetusta.” (Haastateltava C)

Kitaran otelaudan hahmottaminen koetaan osa-alueeksi, jossa ei voi koskaan olla liian hyvä. Jokaisella on jotain kehitettävää. Kaikki haastattelemani soitonopettajat kuitenkin suosittelivat lähestymään aihetta musiikin kautta. Ensiksi täytyy olla jokin motivoiva musiikillinen ilmiö, jonka puitteissa otelaudan hahmottamista aletaan tarkastelemaan esimerkiksi siirtämällä melodia tai sointukäännökset oktaavista toiseen. Otelaudan hahmottaminen vaatii pitkäjänteistä työtä, jossa otelauta pyritään ottamaan haltuun pienissä osissa pala kerrallaan. Otelaudan hahmottamista käsittelevät harjoitukset tähtäävät siihen, että oppilas oppisi muistamaan äänet otelaudalta niin hyvin, ettei niitä tarvitsisi edes ajatella. Haastateltava C näkee prosessissa erityisen tärkeänä sen, että soitonopettajat puhuvat oppilailleen soitetuista äänistä nuottien niminä ja vähemmän kieli- sekä nauhavälinumeroina. Haastateltava C huomauttaa, että kitaransoiton opettajat helposti sortuvat antamaan vastaukset suoraan esimerkiksi tabulaturien muodossa, jolloin äänten nimien opettelu saattaa jäädä prosessista pois. Tulosten perusteella kokonaista kurssia otelaudan hahmottamiselle ei ole syytä järjestää. Soitonopettaja voi tunnilla kuitenkin pyytää oppilasta kertomaan harjoiteltavan melodian tai soinnun sävelet. Näin oppilasta aktivoidaan ajattelemaan musiikillisiä ilmiöitä laajemmin sekä tuottamaan ne oman soittimen kautta. Mielestäni Haastateltava A:n kommentti tiivistää hienosti oppimisprosessia soittoharrastuksen alusta kohti lopullista tavoitetta:

” Meidän pitää ne musiikilliset ilmiöt osata hahmottaa myöskin ilman soitinta. [...] Se että muistaa asteikkojen ja sointujen äänten nimet ulkoo. Ja se vaatii tietenkin sen, että mun täytyy löytää ne äänet sieltä kitaran kaulalta. [...] Mä oon huomannu, että se on järkyttävän tehokas työkalu. Että sitte kun se rupee toimimaan niin mä ikään kuin irtaannun siitä soittimen kahleesta. Mä en oo enää riippuvainen sormituksista, visuaalisista muodoista vaan mä soitan niitä ääniä, jotka mä hahmotan päässä.”

6 Pohdinta

Tavoitteeni opinnäytetyössäni oli nostaa esiin erilaisia menetelmiä kitaran otelaudan hahmottamiseen liittyen. Erilaisia menetelmiä kartoittamalla ja tutkimalla huomasin, että osa menetelmistä luottaa lihasmuistiin enemmän kuin toiset. Lihasmuistiin iskostuvien kuvioiden sekä musiikin teorian osaamisen balanssi oli yksi kiinnostavimmista asioista tutkimuksessani. Oppikirjoista tutut kuviot auttavat nopeasti alkuun, mutta soittajalle jää vielä iso työ opiskella kyseisen kuvion äänet sekä niiden funktiot soivassa musiikissa. Näistä seikoista balanssi koostuu, ja ne onkin syytä opetella hyvin, jotta kitaran otelaudan hahmotus olisi mahdollisimman kokonaisvaltaista. Halusin kuulla musiikkiopistoissa opettavien soitonopettajien näkökulmia otelaudan hahmottamisen opettamisesta, ja sain kysymyksiini kattavat vastaukset, jotka tuovat varmuutta ja auttavat minua jatkossa sekä omassa harjoittelussani että omalla soitonopettajan urallani. Soitonopettajana voin luottaa siihen tietoon, että tärkeintä soittoharrastuksessa on soittaminen. Ensin soitetaan ja sitten katsotaan, mitä soitettiin. Silloin voidaan luoda aiheen ympäriltä erilaisia harjoituksia. Harjoitukset eivät voi olla olemassa pelkästään haasteen takia vaan niille täytyy löytyä jokin musiikillinen perustelu.

Ennen tutkimusta ajattelin, että pitkään opettaneilla opettajilla saattaisi olla jokin tietty hyväksi todettu kaava, jota noudattavat opetuksessaan. Näin ei kuitenkaan haastattelimieni opettajien kohdalla ollut, jokainen oppilas on erilainen. Opetus rakentuu erilaisia menetelmiä hyödyntämällä ja sekoittamalla tilanteesta riippuen.

Haastatteluja tehdessäni huomasin, että osaan kysymyksistäni oli jokseenkin vaikea vastata. Opettaminen seitsemänvuotiaalle on hyvin erilaista kuin

ammattikorkeakouluopiskelijalle. Kysymykseni olisi voinut rajata vastaamaan yhtä koulutusastetta tai ikäryhmää, toisaalta tällöin suuremman kuvan hahmottaminen olisi jäänyt toteutumatta. Nyt vastausten perusteella pystyy luomaan jonkinlaisia ääriiivoja otelaudan hahmottamiselle ja opettamiselle eri koulutusasteilla. Tämä oli myös yksi tavoitteistani. Haastatteluista esiin nousseet menetelmät auttavat opettamisessa vasta-alkajista pidemmällä oleviin. Soittoharrastuksen aluksi on hyvä aloittaa pienistä palasista, opetella löytämään äänet kitaran otelaudalta. Nuotteja voi opetella löytämään erillisillä harjoituksilla, mutta taustalla olisi hyvä olla jokin musiikillinen ilmiö. Pidemmällä olevan, motivoituneen oppilaan kohdalla tavoite voi hyvinkin olla asteikkojen äänten ulkoa osaaminen, jolloin päämääräksi nousee sormituksista ja visuaalisista muodoista vapautuminen.

Olin hieman yllättynyt, etten löytänyt kitaran otelaudan hahmottamiseen liittyviä tutkimuksia. Toisaalta metodeja on paljon ja niitä yhdistellään opetuksessa paljon. Esimerkiksi vertailevan tutkimuksen tekeminen metodien toimivuudesta ei olisi mahdollista. Kitaran otelaudan hahmottaminen on hyvin subjektiivinen asia, eikä yksioikoisia vastauksia ole olemassa. Soitonopettajalla on siis hyvä olla kokemusta monista eri menetelmistä, jotta hän pystyy tarvittaessa vaihtamaan näkökulmaa.

Tutkimustani voisi jatkaa aihetta tarkentamalla, esimerkiksi tutkimalla otelaudan hahmottamista ja erilaisia oppimistyyylejä. Kohdentamalla tutkimus erilaisiin oppijoihin saattaisi tuoda mielenkiintoisia tuloksia, mikä auttaisi kitarapedagogeja omassa työssään. Myös yhdelle tietylle koulutusasteelle tarkentaminen saattaisi edesauttaa kitaran otelaudan hahmottamisen opettamista.

Lähteet

- Airola, L. 2020. Maailman suurin musiikinopettaja palkittiin vuoden digisovelluksena. Helsingin sanomat. Viitattu 28.1.2021. Haettu osoitteesta. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000007658504.html>
- Edwards, J. 2017. Using the CAGED- system to master your guitar's fretboard. Viitattu.22.10.2020 <https://www.stringjoy.com/caged-system/>
- Elmer, C. 2009. *Replacing patterns: towards a revision of guitar pedagogy*. Thesis (M.Mus.) - University of Adelaide, Elder Conservatorium of Music. Haettu osoitteesta. <http://hdl.handle.net/2440/63717>
- Federley, S. 2018. Paremmaksi soolon soittajaksi moodien avulla – Samulin blog. Viitattu. 29.10.2020. Haettu osoitteesta. <https://blog.rockway.fi/paremmaksi-soolon-soittajaksi-moodien-avulla-samulin-blogi/>
- Federley, S. 2019. Kitara-arpeggiot haltuun näillä treeneillä – Samulin blog. Viitattu.19.4.2021. Haettu osoitteesta. <https://blog.rockway.fi/samuliin-blogi-pikaten-arpeggioiden-maailmaan/>
- Goodrick, M. 1987. *The Advancing guitarist. Applying guitar concepts & techniques*. Third Earth productions, inc.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press 2015.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.
- Hynninen, J. 2006. *Rhythm & Blues Workshop*. Helsinki: Idemco OY/Riffi-julkaisut.
- Ketola, T. 2011. *Kitaristin työkalupakki*. Jyväskylän yliopistopaino.
- Noy, O. N.d. *Unlocking the neck*. Video. Viitattu 29.12.2020. Haettu osoitteesta. <https://www.mymusicmasterclass.com/premiumvideos/oz-noy-guitar-lesson-1-unlocking-the-neck/>
- O'Rourke, G. N.d. *What are Guitar positions?* Viitattu 19.4.2021. Haettu osoitteesta. <https://www.jazzguitar.be/blog/what-are-guitar-positions/>
- Quayle, T. 2021. *Master the fretboard with my new app. Solo fretboard visualization*. Tom Quayle. Video. Viitattu 17.1.2021. Haettu osoitteesta. https://www.youtube.com/watch?v=F-e_ymVvdTg&t=491s

Sandercoe, J. 2019. Struggling to learn the notes on the fretboard? Get the JustinGuitar note trainer (apple&android). Video. Viitattu. 20.1.2021. Haettu osoitteesta <https://www.youtube.com/watch?v=mXyYHPC4diM>

Tamminen, T. 2016. Intervallit. Viitattu. 19.4.2021. Haettu osoitteesta. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/11/26/intervallit>.

Liite 1. Haastattelukysymykset

1. Kuka olet, mitä teet työksesi? Millainen koulutus sinulla on ammattiisi?
2. Kuinka pitkään olet opettanut ja millä koulutusasteella opetat?
3. Soitatko muita instrumentteja kuin kitaraa?
4. Kuinka hyvin oppilaasi hahmottavat kitaran otelaudan mielestäsi? Mitä he hahmottavat hyvin ja missä olisi kehittymisvaraa. (esim. sävelet soinnuissa tai asteikkosormitukset)
5. Mikä tekee kitaran otelaudasta helpon hahmottaa? Mikä tekee kitaran otelaudasta haastavan hahmottaa? Kuinka standardivireisen (6-kielisen) kitaran viritys vaikuttaa kitaran otelaudan hahmottamiseen? (esim. verrattuna viuluun tai pianoon)
6. Opetatko otelaudan hahmottamista erillisenä aiheena vai sisällytätkö otelaudan hahmottamisen osaksi muuta opetusta? Miksi/miten?
7. Mitä aihealueita tai asiakokonaisuuksia otelaudan hahmottamiseen ja sen opiskeluun liittyy mielestäsi? (esim. sävelet, intervallit, asteikot, soinnut jne.)
8. Missä järjestyksessä em. aihealueet tai asiakokonaisuudet on mielestäsi syytä opetella? Miksi näin?
9. Opetatko eri tasoille oppilaille eri metodeilla? Seuraatko opetuksessa jotain ”polkua” jolla opetat aloittelijasta edistyneemmäksi?
10. Mitkä ovat olleet toimivimmat metodit ja miksi?
11. Käytätkö erillistä oppimateriaalia ja/tai sähköisiä sovelluksia otelaudan hahmottamisen opettamisen tukena? Mitä oppimateriaaleja ja/tai sähköisiä sovelluksia suosittelet?
12. Voiko kitaraa soittaa mielestäsi ”hyvin” tietämättä mitä säveliä soittaa? (riittääkö, että otelaudan hahmottaa esim. visuaalisina muotoina?)